

Datum: 25 mei, 2022

Onderwerp: *Reactie op de consultatie Tijdelijke wet Transitiefonds landelijk gebied en natuur Greenpeace Nederland en Milieudefensie*

In het Coalitieakkoord is (tot en met 2035) een bedrag van 25 miljard gereserveerd voor de aanpak van de stikstofcrisis. Dit geld kan maar één keer worden uitgegeven en moet zodanig, en integraal worden besteed dat het bijdraagt aan zowel het keren van de natuurcrisis, het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen, als de omslag naar ecologische landbouw, en dat er in ieder geval geen geld naar ketenspelers terugvloeit die geen *Paris Proof*-plan hebben/die financieel hebben geprofiteerd van de industriële landbouw. Daartoe hebben wij criteria opgesteld voor de doelen en het soort uitgaven vanuit het fonds. Ook benoemen we noodzakelijke criteria voor flankerend beleid, zoals een goed verdienmodel voor duurzame landbouw.

A. Doelen tijdelijke wet Transitiefonds

1. Méér en gerichte stikstofreductie vóór eind 2025

De voorliggende tijdelijke wet transitiefonds is o.a. gericht op het aangescherpte stikstofdoel in 2030 (74% onder de KDW, 50% emissiereductie) zoals gesteld in het coalitieakkoord. Het overgrote deel van het budget uit het transitiefonds wordt uitgekeerd na 2025.

Echter, méér en gerichte stikstofreductie is vóór eind 2025 nodig om de meest kwetsbare natuur veilig te stellen. Het [recente rapport van Bobbink en collega's](#) bevat een 'zwarte lijst van habitats' - die gezamenlijk zo'n 25% van het totaal oppervlak van stikstofgevoelige natuur bestrijken - waarvoor sneller moet worden ingegrepen, omdat de overschrijding te hoog is en de herstelbaarheid gering. Hiertoe zal de omgevingswaarde voor 2025 moeten worden opgehoogd naar 50% areaal stikstofgevoelige natuur onder de KDW, waarbij prioriteit wordt gegeven aan de betreffende 14 habitats. Om dit doel te kunnen behalen zal het budget opnieuw over de looptijd verdeeld dienen te worden; een groot deel van het budget dient eerder besteed te worden.

Daarnaast zal hiertoe het budget eerder beschikbaar gesteld dienen te worden, dan de datum waarop het fonds operationeel is (1 januari, 2024).

T.a.v. de voorwaarden van een juridisch houdbare aanpak verwijzen wij graag naar de [Memo juridische houdbaarheid aanpak stikstof & ontwikkelingsruimte](#) (Mr. Bondine Kloostra, Prakken d'Oliveira Human Rights Lawyers).

2. Internationale natuur als uitgangspunt

Nederland heeft zich gecommitteerd aan het stoppen van wereldwijde ontbossing in 2030. Dit doel (inclusief eventuele tussendoelen) zou als uitgangspunt toegevoegd dienen te worden aan de voorliggende tijdelijke wet Transitiefonds. De intensieve veehouderij draagt immers niet alleen bij aan Nederlandse natuurschade, maar jaagt ook natuurverwoesting in landen als

Brazilië aan door de grootschalige import van veevoer. Nemen we het terugdringen van de impact van ons landbouwsysteem op wereldwijde ontbossing nu niet mee als voorwaarde voor de transitie van de intensieve veehouderij, dan is er een wezenlijk risico dat deze doelstelling niet gerealiseerd wordt.

3. Krimp van de veestapel als uitgangspunt

De tijdelijke wet Transitiefonds landelijk gebied en natuur beoogt de uitdagingen rond stikstof, natuur, waterkwaliteit en klimaat zoveel mogelijk gebundeld op te pakken. Om deze doelen daadwerkelijk integraal en fundamenteel aan te pakken, inclusief het tegengaan van wereldwijde ontbossing, is een aanzienlijke krimp van de veestapel onvermijdelijk. Het is dan ook wenselijk dat een gericht doel voor krimp van de veestapel als uitgangspunt wordt toegevoegd, in plaats van als een middel. De Vlaamse regering is hierin een voorbeeld doordat ze de varkensstapel met 30% willen krimpen. Een minimum van 30% krimp ([PBL](#)) blijkt noodzakelijk om de aangepaste omgevingswaarde (74% areaal stikstofgevoelige natuur onder de KDW) voor 2030 te behalen. Maar, om binnen de 1,5-graaddoelstelling te blijven, is een vermindering van 70% van de veeteeltproductie tegen 2030, en 80% tegen 2050, in vergelijking met de huidige niveaus noodzakelijk.

B. Invulling Tijdelijke wet Transitiefonds

4. Geen lock-ins

Dure technische stalmaatregelen laten keer op keer zien dat ze minder opleveren dan verwacht, en dragen bovendien bij aan een risico op lock-ins in de sector. Hierdoor gaan kostbare jaren verloren en wordt boeren opnieuw geen eerlijk toekomstperspectief geboden. Zo bestaat het risico dat investeringen technische maatregelen in zones rond Natura 2000-gebieden samen ook tot te veel depositie zullen leiden, en, tevens in het licht van de klimaatopgave, vervroegd moeten worden afgeschreven.

5. Beperk financiering van verplaatsing

Niet alleen technische stalmaatregelen, maar zeker ook verplaatsing van bestaande bedrijven houden de productie en de omvang van de veehouderij in zekere mate in stand en dragen daardoor ook amper bij aan de klimaatopgave of het tegengaan van wereldwijde ontbossing voor de productie van veevoer. Financiering van dergelijke maatregelen die niet bijdragen aan een integrale aanpak is wat ons betreft dan ook duur, ineffectief, kortzichtig en oneerlijk richting de sector en daarom onaanvaardbaar.

6. Stimuleer omslag naar ecologische landbouw

Zonder scherpe sturing op het budget bestemd voor extensivering, is er een wezenlijk risico dat een werkelijke omslag in de landbouw uitblijft. Daarom is het nodig dat gedefinieerd wordt waarnaartoe omgeschakeld dient te worden. Zo kan ecologische landbouw als uitgangspunt genomen worden:

- Het fonds draagt bij aan ondersteuning van agrarische ondernemers die een volledige

omschakeling naar ecologische landbouw door willen maken, niet voor één of enkele stappen richting verduurzaming.

- Het fonds draagt bij aan het verkleinen van de afstand tussen boer en burger en geeft voorrang aan jonge boeren en boerenbedrijven die gegarandeerd een bedrijfsopvolger hebben.
- Tevens zal de grondbank ten dienste van deze omslag moeten worden aangewend en zal ook de definitie van landschapsgrond hierop aan moeten haken.

Definitie ecologische landbouw

De oorlog in Oekraïne toont, net als tijdens de Corona-pandemie, het belang van een drastische hervorming van ons voedselsysteem. Door om te schakelen naar ecologische landbouw en een meer gelokaliseerd voedselsysteem zijn we minder afhankelijk van fossiele brandstoffen en chemische inputs, verkleinen we het risico op nieuwe pandemieën en maken we ons meer weerbaar tegen de grillen van de wereldmarkt. [Ecologische landbouw](#) is een voedselsysteem waarin voldoende voedsel geproduceerd wordt, maar dan binnen de grenzen van de planeet.

Daartoe dienen onder meer de volgende uitgangspunten:

- Omdat de hoeveelheid grond op onze planeet eindig is, zou deze in eerste instantie moeten dienen voor voedselzekerheid en de gezondheid van onze planeet. Akkergrond wordt zoveel mogelijk ingezet voor de productie van voedsel voor mensen in plaats van voor dieren. Dit impliceert de noodzaak van minder vee, om zo de hoeveelheid grond voor begrazing en het telen van veevoer te verminderen.
- Voer voor ecologisch vee is puur afkomstig van grasland, weidegrond en restanten, en zo min mogelijk, maar in dat geval lokaal geteeld veevoer.
- Ecologische landbouw maakt geen gebruik van chemische meststoffen en pesticiden, maar werkt samen met de natuur door diversiteit centraal te stellen en door middel van natuurlijke bestrijding van schadelijke insecten en ziekten.
- Bodemvruchtbaarheid wordt gestimuleerd op basis van peulvruchtenwisseling, regionaal geproduceerde bodemverbeteraars uit voedselresten, gewasresten en mest, compost en het sluiten van de voedselketen.
- De kleinschalige boer en teler staan centraal, en elke vorm van steun voor de industriële veeteelt dient te worden geblokkeerd.

7. Geen geld naar ketenspelers die geen *Paris Proof*-plan hebben/financieel hebben geprofiteerd van industriële landbouw

Met dit fonds beoogt de overheid de opgaven rond stikstof, natuur, water en klimaat zoveel mogelijk gebundeld op te pakken. Spelers in de keten, zoals banken, toeleveranciers, de verwerkende industrie en de 'retail' hebben een eigen verantwoordelijkheid om gevaarlijke klimaatverandering te voorkomen. Zij zullen dus een goed klimaatplan moeten hebben om te verzekeren dat zij niet teveel uitstoot veroorzaken in de hele waardeketen. Bedrijven die dat niet hebben, danwel financieel hebben geprofiteerd van industriële landbouw, mogen niet financieel profiteren van dit fonds. Zo geldt bijvoorbeeld dat er geen belastinggeld voor opkoopregelingen

terug zou moeten vloeien naar de Rabobank, die jarenlang willens en wetens in de intensieve landbouw heeft geïnvesteerd.

C. Criteria Flankerend Beleid

8. Regie bij de overheid

Om de transitie te laten slagen dient de overheid de regie te nemen, waarbij niet langer langs de randen van het (internationale) recht wordt gelopen. Nu neemt de overheid een groot risico door de opgave voornamelijk bij de provincies neer te leggen, zowel voor het doelbereik als het tempo.

9. Wenkend perspectief voor boeren

In de huidige aanpak van de stikstofcrisis ontbreekt het vooralsnog aan een visie t.a.v. de toekomst van de landbouw, maar geldt vooral een opeenstapeling van regelgeving waar naar gehandeld dient te worden. Er is een overkoepelend wenkend perspectief nodig: een visie op voedselsysteem dat gezond is voor mens en planeet, en waarin voedselsoevereiniteit centraal staat. Het is aan de overheid om een duidelijke stip op de horizon plaatsen, inclusief de randvoorwaarden waarmee de landbouw aan alle ecologische en juridische kaders voldoet. Boeren die onderdeel van de oplossing willen zijn dienen te worden gesteund in de omschakeling naar ecologische landbouw op basis van een goed verdienmodel. Boeren waarvan de huidige manier van werken niet meer mogelijk is dienen eerlijk te worden gecompenseerd. Zo wordt de landbouw omgevormd van een oorzaak van natuur- en klimaatproblematiek, naar een oplossing.

10. Geen vrijhandelsverdragen die verduurzaming ondermijnen

Een fundamentele verandering in het EU handels- en landbouwbeleid is noodzakelijk. Zo stimuleert het EU-Mercosur verdrag de handel in producten die slecht zijn voor het klimaat en de natuur, zoals landbouwgif, soja voor veevoer en vlees. En tevens dwingt dit verdrag boeren te concurreren met producten die zijn geproduceerd onder lagere normen op het gebied van milieu, arbeid, voedselveiligheid en dierenwelzijn, zoals goedkoop Zuid-Amerikaans vlees. Dergelijke verdragen ondermijnen dan ook elke poging tot verduurzaming en bemoeilijken de omslag naar ecologische landbouw. Een alternatief voor vrijhandelsverdragen wordt in [deze position paper](#) van de Handel Anders!-coalitie toegelicht.

11. Moratorium op uitbreiding stallen

Zowel de urgentie om de 14 habitats te redden (voor eind 2025), als het feit dat de energietransitie inmiddels in het gedrang komt, manen aan tot haast. Er dient dan ook per direct een moratorium op uitbreiding van veehouderijen te worden ingesteld en tevens dienen bij zelf al stoppende veehouders de rechten uit de markt te worden gehaald.

12. Alle sectoren aan zet

Alle sectoren, dus ook verkeer, industrie en de luchtvaart moeten bijdragen aan het terugdringen van de stikstofuitstoot. Dit is bovendien een voorwaarde voor het creëren van draagvlak voor de omslag in de landbouw. Ook hiertoe geldt dat er een moratorium dient te worden ingesteld op plannen en projecten die tot stikstofdepositie leiden en geen groot openbaar belang dienen, zoals uitbreidingen van biomassacentrales en vliegvelden.

13. Terugdringen vlees- en zuivelconsumptie en verspilling

De omslag in de landbouw zal hand in hand moeten gaan met beleid om de vlees- en zuivelconsumptie drastisch terug te dringen. Hiertoe dienen concrete doelstellingen te worden geformuleerd in lijn met een vermindering met 70% van de vlees- en zuivelconsumptie tegen 2030, en 80% tegen 2050, in vergelijking met de huidige niveaus. Dit betekent dat er een alomvattend pakket aan maatregelen dient te worden opgesteld, waaronder het invoeren van beperkingen op vleesreclame, een duurzaam, meer plantaardig inkoopbeleid van overheidsinstellingen, het doorvoeren van 0% BTW op groente en fruit en het invoeren van een vleesheffing. De gezonde voedselkeuze dient de voordeligste keuze te zijn, voor mens en planeet. Want alleen zo blijft gezond voedsel voor iedereen betaalbaar en blijft niemand achter. Tevens dient er te worden ingezet op het terugdringen van voedselverspilling met 50% in 2030 van boer tot bord.

Ingediend namens,

Greenpeace Nederland

GREENPEACE

Vereniging Milieudefensie

 milieudefensie